

О.А. ОСАДЧА,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Український державний університет фінансів і міжнародної торгівлі

Стан та напрями поліпшення фінансового забезпечення фермерських господарств

Невід'ємною складовою аграрного ринку є діяльність на ньому фермерських господарств. Однією з найважливіших проблем даної категорії суб'єктів аграрного ринку є недостатній рівень фінансового забезпечення, особливо в умовах гострої конкуренції, пошуку нових ринків, впровадження новітніх техніко-технологічних змін виробництва.

В умовах недосконалості виробничих зв'язків, високих матеріально-трудових затрат і дефіциту обігових коштів набуває особливого значення вирішення проблеми поліпшення їх фінансового забезпечення.

Ключові слова: фермерське господарство, фінансова інфраструктура, державна підтримка, страхування.

О.А. ОСАДЧА,
к.э.н., старший преподаватель кафедры финансов и финансово-экономической безопасности,
Украинский государственный университет финансов и международной торговли

Состояние и направления улучшения фінансового обеспечения фермерских хозяйств

Неотъемлемой составляющей аграрного рынка является деятельность на нем фермерских хозяйств. Одной из важнейших проблем данной категории субъектов аграрного рынка является недостаточный уровень финансового обеспечения, особенно в условиях острой конкуренции, поиска новых рынков, внедрения новейших технико-технологических изменений производства. В условиях несовершенства производственных связей, высоких материально-трудовых затрат и дефицита оборотных средств приобретает особое значение решение проблемы улучшения их финансового обеспечения.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, финансовая инфраструктура, государственная поддержка, страхование.

О.А. OSADCHA,
PhD in economic sciences senior lecturer in finance and financial and economic security
Ukrainian State University of Finance and International Trade

Condition and ways of improving the financial security farm enterprises

An integral part of the agricultural market is activity on it farm enterprises. One of the major problems of this category of agricultural market is the inadequate level of financial support, especially in a highly competitive, find new markets, the introduction of latest technical and technological changes in production.

In conditions imperfections of production linkages, high material and labor costs and shortage of working capital is particularly important solution to the problem of improving their financial security.

Keywords: farm enterprise, financial infrastructure, government support, insurance.

Постановка проблеми. Питанню фінансового забезпечення фермерських господарств приділена значна увага в наукових дослідженнях, однак деякі з них вимагають певного допрацювання. Серед них слід звернути увагу на механізм фінансового забезпечення та обґрунтування раціональної політики фінансово-кредитної діяльності фермерських господарств.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичним, методичним і практичним питанням фінансового забезпечення фермерських господарств та напрямам їх удосконалення присвячена значна кількість праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед вітчизняних вчених слід відмітити праці з цієї проблематики А.М. Артеменко, І.О. Банева, П.І. Гайдуцького, М.Я. Дем'яненко, П.А. Лайко, М.Й. Маліка, Р.П. Саблука, М.П. Сахацького, П.Т. Саблука та дослідження зарубіжних вчених: Н.В. Гаретовського, В.М. Пахомова, М.В. Романовського, К. Хеддервіка та ін.

Аналіз проблеми фінансового забезпечення фермерських господарств, недостатнє її вивчення, а також необхідність пошуку нових альтернативних шляхів надходження фінансових ресурсів зумовила вибір тему даної статті.

Мета статті – проаналізувати проблеми фінансового забезпечення фермерських господарств, а також виокремити нові альтернативні шляхи надходження фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Світова та вітчизняна практика свідчить, що фермерські господарства відіграють важливу роль у розвитку аграрного сектору та є найбільш пристосованими до умов ринку, оскільки провадять свою господарську діяльність відповідно до потреб споживачів.

Фермерські господарства стали однією з визнаних і рівноправних форм господарювання на селі на основі приватної власності, які всі свої витрати відшкодовують за рахунок власних доходів, а основною метою їхньої діяльності є одержання прибутку [1, с. 123].

У Законі України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 зазначається, що фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону [2].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Специфіка діяльності фермерських господарств характеризується такими особливостями:

- сезонний характер отримання продукції при постійному попиті на продовольство протягом року, внаслідок чого виникає відчутний дисбаланс на ринках збуту;
- необхідність комплексного підходу до виробництва, переробки, транспортування і збереження якості продукції;
- потреба в сучасному технологічному устаткуванні, засобах малої механізації, максимальному скороченні ручної праці;
- необхідність спеціальних знань та ресурсної бази для розширення асортименту продукції;
- залежність результатів діяльності від кліматичних умов;
- нерегулярність отримання виручки протягом виробничого циклу;
- необхідністю міцних організаційно – економічних зв'язків із постачальниками ресурсів та реалізаторами продукції кінцевому споживачу [3].

Фінансове забезпечення фермерських господарств – це насамперед достатній обсяг і структура фінансових ресурсів для здійснення всіх цілей господарської діяльності з метою отримання прибутку, які перебувають у розпорядженні підприємства незалежно від джерел їх формування.

У сучасних умовах фінансове забезпечення діяльності фермерських господарств здійснюється в таких формах: використання власних ресурсів для розвитку; кредитування на основі мобілізації та перерозподілу тимчасово вільних коштів; бюджетне фінансування на безповоротній основі за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів [4, с. 84].

Питання належного фінансового забезпечення фермерських господарств є важливою проблемою як для забезпечення нормальних умов їх господарювання, так і для розвитку в майбутньому. За нинішніх умов перед ними поставлено важливе завдання щодо пошуку і залучення необхідних фінансових ресурсів та їх ефективного використання. На практиці передові фермерські господарства, які ведуть на належному рівні бухгалтерський облік, оцінку фінансового забезпечення здійснюють за допомогою узагальнюючих і спеціальних показників. З цією метою потреби та структура їх фінансових ресурсів, а також напрями їхнього вкладення визначають за допомогою таких коефіцієнтів: співвідношення залучених і власних коштів; автономії (платоспроможності); маневреності власних коштів; ефективності використання власних коштів; використання фінансових ресурсів усього майна. Як показують дослідження фінансового забезпечення фермерських господарств Васильківського району Київської області, фінансово стабільними є не більше 40% досліджуваних господарств. Однак для всіх без виключення фермерських господарств спільними проблемами залишаються низька ефективність використання власних ресурсів та висока потреба у залучених фінансових.

Значну роль у розвитку та стабільній фермерських господарств відіграє підтримка держави, яка здійснюється через Мінагрополітики та Фонд підтримки фермерських господарств. Слід зазначити, що підтримка сільськогосподарських підприємств в Україні спрямована переважно на великі підприємства. При цьому малі сільськогосподарські товаровиробники, виробляючи більший обсяг продукції, отримують менший розмір допомоги: існує дефіцит їх кредитування і субсидування [5].

Схема часткової компенсації з державного бюджету відсоткових ставок за кредитами комерційних банків дає змогу зменшити проблему кредитування фермерських господарств так має ряд суттєвих недоліків, серед яких найбільш важливими є такі: отримати кредити мають лише фермерські господарства, які можуть надати для банків заставу; щорічно з бюджету необхідно виділяти значні суми коштів, які потрапляють безпосередньо до комерційних банків; банкам не вигідно кредитувати малі сільськогосподарські підприємства, в тому числі фермерські господарства, тому існує значний ризик, що власники комерційних банків у будь-який момент можуть встановити інші пріоритети і відмовитись від кредитування аграрного сектору (при виникненні більш привабливих умов кредитування в інших секторах економіки) [6, с. 150–151].

Як складову фінансового забезпечення фермерських господарств до елементів кредитного забезпечення відносять кредити комерційних банків та кредитних спілок, кредити лізингових компаній, ресурси страхових та інвестиційних організацій, кошти міжнародних фінансово-кредитних установ, кошти, мобілізовані на фінансовому ринку. Оскільки більшість фермерських господарств відчувають брак власного фінансового ресурсу, потреба залучати кредитні ресурси постійно наростає.

На сьогодні важливою проблемою фінансового забезпечення фермерських господарств є відсутність механізму комплексного використання як традиційних, так і нетрадиційних, джерел фінансових ресурсів, щоб підприємства отримували прибутки, виконували зобов'язання перед постачальниками, бюджетом, кредиторами та провадили розширене виробництво сільськогосподарської продукції. Потрібно відмітити, що фінансову політику потрібно розглядати в контексті із фінансовою політикою держави, оскільки однією з основних характеристик підприємницької діяльності є взаємозв'язок із макросередовищем.

Структура фінансового забезпечення фермерських господарств піддається впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливає на обсяг і структуру фінансових ресурсів підприємства та фінансові результати їх діяльності (див. табл.).

Одним зі способів забезпечення фермерських господарств фінансовими ресурсами є укладання форвардних контрактів, на основі яких можна поповнити власні фінансові ресурси на безвідсотковій основі

Одним зі способів забезпечення фермерських господарств фінансовими ресурсами є укладання форвардних контрактів, на основі яких можна поповнити власні фінансові ресурси на безвідсотковій основі. До переваг форвардних контрактів для фермерських господарств слід віднести такі: надходження фінансових ресурсів у період технологічної потреби, прийнятні закупівельні ціни на продукцію, що дозволяють отримувати прибуток та її гарантований збут, спосіб страхування цінових ризиків. Завдяки форвардним контрактам господарства зможуть спланувати свої майбутні грошові надходження чи витрати і знати їх точну величину, незважаючи на зміни у ринковій кон'юктурі.

Перспективним джерелом отримання фінансових ресурсів для фермерських господарств є страхування врожаю сільськогосподарських культур та тварин. Як складова фінансової системи страхування ризиків сільськогосподарського вироб-

Загальні фактори, що впливають на обсяг та структуру фінансового забезпечення фермерських господарств

Внутрішні	Зовнішні
Організаційно-правова форма господарювання	Державна політика (фінансово-кредитна, амортизаційна, податкова, аграрна)
Відсутність чіткої стратегії подальшого розвитку як на певний період, так і на перспективу	Нестабільна загальноекономічна ситуація в країні
Внутрішня фінансова політика підприємства	Високі розміри процентних ставок за кредитами
Низький рівень менеджменту, маркетингу та недоліки організаційної структури на підприємстві	Особливості сільського господарства як галузі та посиленні конкуренції
Збільшення кредиторської заборгованості	Інфляційні процеси
Втрата ринків збуту продукції	Розвиток фінансового ринку та його інфраструктури

Джерело: на основі [5].

ництва є важливим елементом системи фінансово-кредитного забезпечення, що покращує фінансове становище фермерів і є гарантією збереження певного рівня свого доходу при настанні стихійних лих та втраті врожаю. Використання фермерськими господарствами державної підтримки страхування у формі компенсації страхових платежів дасть змогу стабілізувати їх доходи та покращити доступ до кредитних ресурсів, що є важливим чинником для розвитку фермерських господарств.

Одним зі способів забезпечення фермерських господарств фінансовими ресурсами може стати використання права на оренду земельних ділянок як застави за кредитами. Але на сьогодні механізм оцінки земельних ділянок, які орендує фермер, як застави, до кінця не визначений. Орендовані фермерами земельні ділянки як застава при іпотечному кредитуванні має такі переваги: як обмежений ресурс, земля не втрачає своєї вартості, зростає в ціні в залежності від попиту та пропозиції. У ситуації, що склалася, немає чітко організованого і ретельно узгодженого варіанту організації механізму, залучення на цій основі додаткових фінансових ресурсів фермерськими господарствами. Альтернативою перерахованим додатковим джерелам надходження грошових ресурсів може стати кредитна кооперація.

Основна мета сільської кредитної кооперації полягає в забезпеченні доступу до фінансових ресурсів та інших фінансових послуг суб'єктів малого та середнього бізнесу в аграрному секторі економіки.

Кредитні кооперативи належать до небанківських фінансових інститутів. Створення сільських кредитних кооперативів на місцевому рівні є складовою частиною розвитку національної системи у сфері фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарського підприємництва з урахуванням зростаючих потреб у кредитних ресурсах. На становлення кредитних кооперативів впливають насамперед такі основні фактори: нестача необхідної інформації та кваліфікованих кадрів, брак методичної літератури, відсутність спеціального законодавства та загальної державної та регіональних стратегій розвитку системи сільської кредитної кооперації тощо. Тому перш за все слід закріпити правовий статус сільських кредитних кооперативів, розробити концепцію розвитку системи сільської кредитної кооперації, яка б забезпечила організаційні, економічні, соціальні основи створення та функціонування сільських кредитних кооперативів.

Висновки

Основними проблемами, які перешкоджають розвитку фермерства на селі, є: дефіцит обігових коштів; недосконалість

механізму розподілу державної фінансової підтримки; нерозвиненість інфраструктури на селі; низька продуктивність праці через відсутність сучасних техніки й технологій; тощо.

На визначення фінансового забезпечення фермерських господарств впливають особливості сільськогосподарського виробництва та зміни економічних умов, а його ключовою основою є фінансові ресурси. Аналіз структури фінансових ресурсів фермерських господарств Васильківського району на Київщині свідчить, що існує підвищена потреба у залученні додаткових фінансових ресурсів, серед них кредити комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ. Механізм фінансового забезпечення фермерських господарств потребує перегляду існуючих та розробку нових цільових програм державної фінансової підтримки з урахуванням сучасних технологічних вимог; підтримка державою сільськогосподарського страхування тих господарств, які використовують у своїй діяльності сучасні технічні і технологічні досягнення; укладання форвардних контрактів, що дадуть можливість поповнити власні фінансові ресурси на безвідсотковій основі; підтримка розвитку сільської кредитної кооперації шляхом організації широкодоступної мережі кредитування за рахунок об'єднання і активізації наявних в сільській місцевості фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

- Музика П.М. Суть та особливості форм господарювання у сільському господарстві в ринкових умовах / П.М. Музика, О.Р. Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.1. – С. 120–124.
- Про фермерське господарство: закон України №973-IV від 19.06.2003 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
- Рикун О.М. Кооперативний розвиток малого підприємництва в аграрному виробництві [Електрон. ресурс] / О.М. Рикун // Агросвіт. – 2009. – № 1. – Режим доступу: <http://www.agrosvit.info>
- Зленко О.В. Забезпеченість фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств та ефективність їх використання / О.В. Зленко // Агроінком. – № 10–12. – С. 83–86.
- Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві / В.Я. Месель-Веселяк // Матеріали Дванадцятих річних зборів Всеукраїнського Конгресу вчених економістів-аграрників (Київ, 25–26 лютого 2010 р.); відп. ред. П.Т. Саблук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – С. 11–36.
- Дем'яненко М.Я. Проблеми фінансової підтримки малих і середніх підприємств на селі / М.Я. Дем'яненко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 240 с.